

В. Й. Куценко

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЯХ

Досліджено роль людини, істинну суть та причини проблем її життєдіяльності у світових економічних теоріях; запропоновано ознаки об'єктивно обумовленої нової людини за образом та подобою Божою у духовно-моральній економічній теорії, що дозволить вирішити одвічні проблеми й причини страждань особистості, трудових колективів, суспільства та екологічні аномалії. Розглянуто функції нової людини та економіки майбутнього, яка зможе забезпечити сталий (животворний, довговічний) розвиток та щастя (процвітання, блаженство) людей: трудового колективу й оточуючих.

Ключові слова: проблеми людини; економічні теорії; новий спосіб життя; морально-етична економіка; сталий розвиток.

Исследована роль человека, истинная суть и причины проблем его жизнедеятельности в мировых экономических теориях; предложены признаки объективно обусловленного нового человека по образу и подобию Божьему в духовно-нравственной экономической теории, что позволит решить извечные проблемы и причины страданий личности, трудовых коллективов, общества и экологические аномалии. Рассмотрены функции нового человека и экономики будущего, которая сможет обеспечить устойчивое (животворящее долговечное) развитие и счастье (процветание, блаженство) людей: трудового коллектива и окружающих.

Ключевые слова: проблемы человека; экономические теории; новый образ жизни; морально-этическая экономика; устойчивое развитие.

The author has investigated the role of human, the true essence of life and the reasons of human problems in the world of economic theories; the author proposes characteristics of a new objectively-driven person after the image and likeness of God in the spiritual and moral economic theory who allows to solve age-old problems and sufferings of the individual, labor collectives, society and environmental anomalies. The author has considered the functions of the new man and the economy of the future which will ensure sustainable (life-giving long-lasting) development and happiness (wellbeing, blissfulness) of people: the labor collective and others. The analysis of world economic thought shows that all the problems of mankind in all stages of its existence are almost identical, and they are mainly caused by lack of spirituality and people`s unbelief. These key issues encourage new endless trials or problems of human vital activity, family and the environment: slavery, exploitation, poverty, disease, and mortality (both an individual and collective labor organization - crises and bankruptcy). It was assumed by the Creator, that man fell in the Fall, saw his vice, understood the fatality of his

idolatry (self-deification), suffered from crises and bankruptcies, repented and changed. And there will be no more damnation (generic vice) another words the man's alienation from his Creator.

Key words: *human problems; economic theories; new way of life; moral and ethical economy; sustainable development.*

«...без Мене не можете творити нічого» *

[1 Іоанн, 15: 5].

Постановка проблеми. За часів історії людства проблема людини розглядалася у всіх економічних теоріях. Але багато проблем людського буття, що існували і в економічній науці, і в практиці господарювання, майже не розв'язувалися у світі до цього часу та навіть посилювалися, як це добре видно на прикладі ринкових перетворень в Україні. Отже, час вимагає подальших докорінних змін ролі та місця людини в економічних теоріях і практиці, а процес вирішення проблем людського життя набуває сьогодні особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми людей у різних економічних теоріях досліджували багато вітчизняних та іноземних учених: В. Автономов, В. Амосова, І. Афанасенко, В. Веряскіна, Д. Львов, Е. Лутохіна, Н. Рассказова, Дж. Мейнард Кейнс, К. Маркс, Людвиг фон Мизес [2-12] та ін. На цінність людини у господарській діяльності, її устремління до щастя вказував уже Аристотель, який стояв у витоках первинної – істинно *класичної* (лат. *правильної, зразкової, досконалої*) економічної теорії. «Економічну людину» моральний філософ розумів як господаря, що керує домом з його господарством з метою задоволення *благ домогачців* – розумних (поміrkованих) потреб життєдіяльності – фізіологічну потребу трудового колективу та ближніх. А все, що надмірно – шкодить людині, її щастю. До основних проблем людського буття філософ відносив пристрасть до особистого збагачення (хрематистику), що призводить до всякого роду негараздів та нещастя у житті людини. Так воно з часом і сталося, що й продовжується дотепер.

З розвитком капіталістичної моделі економіки в економічних теоріях роль трудящої людини набувала абсолютно протилежних її значень. В. Амосова та ін. [3] виділяють чотири основних напрями «модельовання» людини в економічних теоріях. Англійська класична школа, маржиналізм та неокласицизм належать до першого напрямку. Пріоритетом – спокусою, що створює проблему людської життєдіяльності – за цією «класикою» *стає егоїстичний матеріальний (грошовий) інтерес, який є основним стимулом діяльності «економічної людини» (homo economicus)*. Наголошувалося: *індивідууми повинні мати свободу від влади, споживачів, суспільства, докільля тощо.* Н. В. Рассказова зазначає, що *механічний науковий світогляд XVII–XVIII ст. опустили людину, господарюючого*

---

* Цитати з Біблії та інших джерел подано курсивом

суб'єкта до рівня об'єкта в господарському механізмі, позбавленого творчості й активності [11].

Кейнсіанська школа, інституціоналізм, історична школа характерні для іншого напрямку, який передбачає такі ж проблеми – прагнення до грошових благ, але і з певними ознаками моралі: милосердя, подолання «економічного егоїзму» тощо. Оновлена економічна теорія відомого економіста Джона Кейнса вказує на такі проблеми людини в ринкових відносинах: для населення – низькі доходи, безробіття; для роботодавців – раціональні фактори, аморальність: егоїзм, накопичення, пристрасть до заощадження капіталу, порушення рівноваги між споживачем й виробництвом (пропозиція перевищує попит), постулати «класичної» теорії. Вчений робить справедливий висновок, що *проповідання ліберальної економічної науки збиває зі шляху і веде до фатальних наслідків при спробі застосувати теорію в практичному житті. Ринкова економіка не може саморегулюватися, тому втручання держави неминуче. Ринковій економіці не властива рівновага (безкризовий, сталий розвиток), що забезпечує повну зайнятість і загальне благо. Подолати раціональні фактори, особливо схильність до заощадження, неможливо. Тому держава повинна регулювати економіку впливом на сукупний попит і виховувати ірраціональні чинники в поведінці людини, тобто неекономічні мотиви і нелогічну поведінку* [7]. В. Автономов констатує, що бізнесмен, загострюючи проблему аморальності, практично постійно наражається на «дилему ув'язненого», коли кожен учасник не довіряє партнеру і максимізує власну вигоду, а в підсумку виходить неоптимальний результат для обох плюс проблема невизначеності якості [2].

Концепція людини за К. Марксом належить до третього напрямку. Основна ідея марксистської економічної теорії – звільнення людства від проблем капіталістичного рабства, відчуження від засобів виробництва, самознищення. Вирішити ці проблеми учений пропонував за рахунок створення нових проблем: революційного придушення капіталістичного суспільного устрою і розбудови комунізму на основі *матеріалістичного (атеїстичного) розуміння історії... та особистісного Я (егоїзму)*.

Четвертий напрям – принципово нова модель економічної поведінки людини, для якої сенс трудової діяльності полягає у зростанні значення *не стільки матеріальних, скільки духовних потреб особистості*. На проблеми матеріалізації, відірваності особистості від всесвітнього розуму орієнтована концепція людини академіка В. І. Вернадського, за якою людина – мікрокосмос. Тільки за таких умов можлива самореалізація особистості, про яку писав Аристотель.

Н. В. Рассказова справедливо зазначає, що *причиною незворотності та нерівноважності процесів є людина*. Саме проблемна особа є джерелом *стихійності та невпорядкованості соціально-економічної системи*. Отже, у сучасній економічній теорії найбільш актуальна *проблема – становлення нового образу людини як господарюючого суб'єкта та етики: ... ідеально-творчі засади*

підприємців зможуть визначити матеріально-предметний розвиток світу в контексті духовно-пізнавальної еволюції homo sapiens, ... долаючи фази застою, деградації та системної кризи. Головною метою соціально-економічного розвитку суспільства є виховання людини нового образу, яка в економічній системі буде сприяти сталому розвитку. Критерієм соціально-економічного прогресу виступає не рівень розвитку продуктивних сил і відповідних їм виробничих відносин, а досягнутий рівень розвитку пізнавальної здатності людини і реалізація її [11].

Пізнанню істини та вирішенню більшості людських проблем сприяє морально-етична економічна теорія. Як справедливо зазначив академік Д. С. Львов, ігнорування етичних, моральних принципів призводить до порушення рівноваги між соціальними інваріантами у суспільному укладі. Це створює значні перешкоди для нормального відтворення людського капіталу, руйнує моральне здоров'я нації, різко посилює соціальне розшарування суспільства, вповільнює економічне зростання і створює передумови для зміни еволюційного розвитку суспільного укладу на революційний [9]. Отже, проблема становлення нового образу людини – це проблема особливої трансформації її духовного світу, преображення на основі нової культури життя [5].

Доктор економічних наук Е. О. Лутохіна звертає увагу на те, що проблема людини як суб'єкта економіки, стосунки між людьми зникли з «Економікс». В умовах ринку економіка сприймається як щось суто самостійне, автономне і самодостатнє. Насправді економіка створена людиною для людей. Саме люди, їх єднання, пріоритет спільних інтересів над приватними є визначальним у розвитку економіки [4, с. 51]. Е. О. Лутохіна справедливо зазначає, що цілих два сторіччя в економічній теорії вважалося природним і непогрішним положення про особливу людину, яку називали «Homo economicus» («економічна людина»). Неоліберальна економічна теорія вчить, що економічний егоїзм «економічної людини» і максимізація прибутку здатні забезпечувати як особистий, так і суспільний добробут, загальну гармонію інтересів і благополуччя в суспільстві. Науковець стверджує, що економічна діяльність людей, що здійснюється за типом «максимізація прибутку», все більше веде до малих та великих конфліктів, до суперечностей багатства і бідності, добра і зла, а також людини і природи. «Економічна людина» привела людство до глобальної соціально-економічної, політико-правової та екологічної кризи, здатної різко скоротити (або навіть припинити) життя людського роду на Землі. Економіка створюється народом, а це означає, що модель людини зумовлюється історією та певною культурою. Нова економіка явно суперечить старій, традиційній моделі «економічної людини», націленій суто на максимізацію прибутку. Якщо «економічна людина» А. Сміта означала здатність мати прибуток, то в неоліберальній економічній теорії «економічна людина» є виключно максимізатором прибутку [8]. Але в ХХІ ст. почалася епоха нової економіки, створеної людиною нового способу життя.

Мета статті – виховання нового образу трудящого в новій – духовно-моральній економічній теорії та практиці, що забезпечить вирішення споконвічних проблем людини.

Виклад основного матеріалу. Основою економічної (трудової) діяльності людини є економічна теорія. Проблема людини в економічних теоріях переростає в проблеми її соціально-економічної діяльності, яка історично, особливо за останні двісті років, постійно випробовувала людину, створюючи їй кризи та банкрутства, щоб трудящий перестав мати надію на себе: свої знання, капітал, імідж, зв'язки, посади тощо. Соціально-економічний устрій людства, починаючи з рабовласницького і закінчуючи сучасним ринковим, весь час випробує, спокушає людей за їхніми пороками. Якщо раніше рабство проявлялося явно (людина була товаром для продажу), то сьогодні воно є прихованим, адже роботодавець (приватний власник підприємства з усіма його ресурсами) надає роботу (рабство) своїм найманцям. Тому спокуси особистого (гріховного, невидимого) рабства у бізнесменів ще більші, ніж у найманців.

Так людина добровільно стала рабом князя цього тлінного світу. За те, що відвернулася від Творця, зневажила Його батьківську любов, вона постійно у всі віки страждала від усілякого роду негараздів, проблем. Якщо в епоху рабовласницького устрою людина страждала від свого пороку здебільшого фізично (плоттю), то сьогодні у матеріально багатих країнах – переважно душевно. В епоху неоліберальної економіки людина, маючи певні матеріальні блага, за свої амбіції потерпає здебільшого психічно. Серед найуспішніших бізнесменів поширюється дауншифтинг – новий спосіб життя, психологічний феномен, причини якого психоаналітики не в змозі пояснити. Співтовариство дауншифтерів Росії позначило дауншифтинг як *«добровільну відмову від високої посади та доходів заради простого й неспішного життя в колі сім'ї»* [6], відмову від кар'єрного зростання, постійного примноження капіталу, ідеалів суспільства споживання, які заперечують необхідність розвитку людини як особистості (за Марксом, ?третій ступінь відчуження ?*«відчуження людини від її людської сутності»* [10]). Отже, дауншифтинг – це філософія *«життя, відмови від чужих цілей»* [6]. Чим вище рівень життя в країні, тим більше людей змінюють свої колишні цінності кар'єри та рівня доходів і прагнуть до досягнення гармонії в житті й душевного миру.

До основних проблем людини, яка перебуває в ринкових перетвореннях державної влади України, належать більшість загальнолюдських проблем неоліберальної економічної теорії – проблеми третього тисячоліття (див. табл.). Це проблеми аморальності, егоїзму, сріблोलюбства, зацикленості функціонування підприємств, перманентних полісистемних криз, бідності та банкрутств.

Аналіз світової економічної думки показав, що всі проблеми людства в усі часи його існування майже однакові, і викликані вони в

основному бездуховністю та зневірою людей, що спонукають нові нескінченні випробовування – проблеми життєдіяльності особистості, близьких та довкілля. Тобто, щоб знайти шляхи вирішення цих проблем, слід, перш за все, з'ясувати істинні причини, що їх спонукали.

Таблиця

Класифікація проблем людини в економічних теоріях

Напрямок економічної теорії	Проблеми людей: - більшості роботодавців; - більшості найманців	Шляхи вирішення	Наслідки реалізації теорії
1	2	3	4
1. Первинний класичний (етичний): (з IV ст. до Різдва Христового до кінця XVIII)	Неетичність життєдіяльності. Рабство, неетична поведінка господарювання; хрематистика (пристрасть до збагачення)	Етична поведінка. Моральна єдність. Самозабезпечення (самофінансування). Самовдоволення. Помірне споживання. Задоволення життєво необхідних потреб	Природний, еволюційний, безкризовий господарський розвиток. Устремління до блага трудящих
2. Англійська класична школа, маржиналізм та неокласицизм (понад 200 років: з кінця XVIII ст. дотепер)	- Аморальність, егоїзм, сріблολюбство, корупція, свавілля, всездозволеність, невпинний економічний ріст на основі НТП, недовіра партнерам, комерційна таємниця, максимізація особистої вигоди, невизначеність якості продукції, самознищення. - Економічна залежність, експлуатація, бідність, екологічна катастрофа, хвороби, неосвіченість, безробіття (проблеми третього тисячоліття)	Саморегулювання ринку: невтручання держави в бізнесову діяльність, приватна власність, опора на кредитний капітал, жорстока конкурентна боротьба, перевага конкурентів, реклама, маркетинг, нав'язування потреб, глобалізація економіки	Конфлікти в трудових колективах, суспільстві; торгові та гарячі війни за ринки збуту. Зацикленість корпорацій через кризи та банкрутства. Безробіття. Вичерпаність природних ресурсів. Відчуження більшості людей від засобів виробництва
3. Кейнсіанська школа, інституціоналізм, історична школа: на повернення до ознак моральної економіки (1940-1970 рр.)	- Аморальність, сріблολюбство, егоїзм, накопичення, пристрасть до заощадження капіталу, порушення рівноваги між споживачем и виробництвом, зацикленість функціонування фірм. - Економічна залежність, низькі доходи, безробіття	Державне регулювання економіки. Виховання в суспільстві неекономічних (моральних) мотивів поведінки людей: милосердя, подолання «економічного егоїзму»	Скорочення безробіття, підвищення доходів найманців, сукупного попиту. Рівновага між пропозицією та попитом, зростання економіки

1	2	3	4
4. Марксистський: атеїстична соціалістична економіка в окремих країнах упродовж 100 останніх років	–Атеїзм, бездуховність, егоїзм, догоджання – ідолослужіння людській владі, самознищення	– Державна влада: віра в розум людини, партію, побудова суцільної рівності, матеріального благополуччя; – Пролетарська революція, повалення капіталістичного устрою, побудова комунізму на основі матеріалістичного (атеїстичного) світогляду.	Відносна тимчасова соціальна справедливість. Розвал тоталітарної системи, побудованої на силі, заборонах та агресії
5. Етично-моральний, а в майбутньому –духовно-моральний напрям.	Зневір'я, прокляття родовим пороком, срібллюбство, егоїзм, марнослав'я, самонадія, самовпевненість, самообожнення, пихатість, насилля, суєта, отримання всього й відразу, свавілля. Кризи й банкрутства. Суб'єкт господарювання	Пізнання й дотримання Слова Істини. Віра, надія, любов до Творця та ближніх. Нова людина за образом та подобою Божою. Соціальна відповідальність. Духовно-моральна єдність колективу. Самозабезпечення (самофінансування). Самовдоволення. Подяка за все Творцю	Економіка заради загального блага. Сталий (животворний довговічний) розвиток. Щастя (процвітання, блаженство) людей (трудового колективу й оточуючих)

У середньовіччі економіку справедливо називали моральною філософією, тому звернемося саме до духовно-морального напрямку економічної теорії, первинні етичні засади якої з'ясував ще Аристотель, а в середньовіччі – Фома Аквінський, що стояв біля витоків політичної економії. Основною цінністю життєдіяльності є Творець світу та Його творіння – люди. До гріхопадіння чада Божі без проблем, в радості перебували під опікою й постійним покровом люблячого Отця. Після прояву непокори, неслухняності на основі зневіри, бажання стати «як боги», люди, отримавши прокляття у вигляді пороку, були позбавлені щасливої життєдіяльності й опинилися в матеріальному (тлінному) світі, щоб потерпіти випробовування в трудовій діяльності заради спасіння душі. Але всемілостивий Творець не покидає Своє творіння навіть після того, як діти покинули Його, і чекає, доти люди зрозуміють, що самі по собі не здатні на добрі справи та щасливе життя; щоб по покаянні повернулися до Отця і знов отримали радість життєдіяльності – щастя (процвітання та блаженство).

Отже, основна проблема людини від створення світу – зневіра, зокрема слабка віра в Творця цього світу, яка породила родовий порок срібллюбства, самолюбства та марнослав'я: самовпевненість, самонадію, свавілля, пихатість. Тому місією, сенсом життя здебільшого були не духовні вічні цінності, а меркантильні, егоїстичні, тлінні –

максимізація прибутків та слава людська. За таке викривлене світобачення людина потерпає від гріховної залежності, рабства, експлуатації, бідності, хвороб та смертності (як особистості, так і трудового колективу організації – криз та банкрутства). Тож допущено було Творцем, щоб людина, впадши в гріхопадіння, потерпівши покарання кризами та банкрутствами, зрозуміла хибність свого ідолослужіння (самообожнення), розкаялася та змінилася, і не буде більше прокляття – пороку народу вірному, як сказано у книзі життя [1 Апок., 22:3]. Система виховання нової людини в сім'ї, трудовому колективі, суспільстві та державі передбачає формування в неї таких ознак нового образу особистості:

1. Найважливішою, об'єктивно обумовленою, якісною ознакою нової людини в новій економіці стає її **духовність**.

2. Початком преображення людини є її сердечна **потреба** покінчити з минулою беззаконною діяльністю, що заподіяла стільки зла іншим, собі й розпочати нове життя заради блага ближніх через служіння Отцю своєму. Саме така блага потреба господаря бути щасливим і нести радість життя іншим запускає і розвиває нову економіку на благо людства.

3. Потреба жити в добрі виховується в людині через **віру, надію та любов** до Творця і ближніх. З досвідом, пройшовши больові кризи й банкрутства, побачивши страждання близьких, людина рішуче здобуває твердий намір змінити свій спосіб життя. Адже ці випробування і були допущені людині для спасіння її душі, пробудження й преображення.

4. Процес набуття необхідних духовно-моральних **знань і розуміння** їх сутності не має меж ні в часі, ні в просторі. Головною особливістю нової людини в новій економіці є безперервна духовна освіта (навчання та праця) – основа життєдіяльності людини.

5. Віра підкріплюється **активними діями** людини в економіці, спрямованими на впровадження духовно-моральних основ господарювання в дію. *Постійна праця: тільки духовною працею (дотриманням духовних законів, волі Творця) людина отримує щастя життєдіяльності. Духовна праця – це також відповідати на питання, що ставить життя; радість життєдіяльності та подяка Творцю за все, що з нами відбувається. Слід трудитися завжди і скрізь, щоб життя не зупинялося, оскільки всі органи людини постійно трудяться для підтримки життєдіяльності**

6. **Інноваційність** – якісна характеристика нового образу господаря в новій економіці. Головним напрямом інноваційності в економіці є, перш за все, людина, а потім вже техніка та технології. Інноваційність людини – це здатність приймати нові вчення, виховувати в собі та оточуючих новий образ людини, спроможної впроваджувати в господарську діяльність правильні організаційно-управлінські новації: місію, принципи, методи, стиль управління підприємством, мету, задачі та способи їхнього досягнення.

---

* За матеріалами Дніпропетровського Центру Духовної Культури, які готуються до друку.

7. **Недопущення експлуатації**, присвоєння результатів чужої праці*; самому слід трудитися.

8. **Відповідність Істині** – дотримання духовних законів, волі Творця; терпимість, поміркованість; по сумлінних трудах поступово все отримуємо, а не все й одразу**.

9. **Навички** ефективного управління господарством на основі катарсису (співпереживання, несення тягот один одним), любові до підлеглих, коли Господь буде надихати правильним господарським рішенням. Ці навички – вирішальний фактор розвитку економіки та суспільства в цілому.

10. **Самозабезпечення, самофінансування, самозадоволення** (бути задоволеним тим, що маєш), **подяка Творцеві за все.**

11. Безперервне **виховання** трудящих своїм особистим прикладом соціально відповідального служіння, щоб слухалися підопічні й самі виховували таким чином свої сімейства. *Виховання підлеглих не моральними настановами, а служінням Христу**; підлеглі шанують керманича за умови, коли господар шанує Творця. Водночас примхам підлеглих не можна потурати.

12. Створення **гармонійних відносин** між членами трудового колективу, підприємством та соціальними партнерами. За волею Творця людина не може бути самотньою: сумісне проживання в сім'ї та суспільно корисна праця в колективі, суспільстві – дарує радість.

13. Морально-матеріальне **стимулювання** суспільно корисної праці членів колективу.

14. **Соціальна відповідальність** трудового колективу перед соціальними партнерами, владою, суспільством. Але головне – служити Богу та ближнім, задовольняючи потреби нужденних якісною продукцією за доступною ціною.

15. Мирне **співіснування та мирне співробітництво** з усіма спорідненими підприємствами. *Сумісна праця об'єднує, індивідуалізм (егоїзм) роз'єднує**.

16. **Відсутність нарікань, претензій до подій, що відбуваються в особистому, суспільному житті** та в господарській діяльності (на недосконалість економічних законів, теорій, конкурентну боротьбу тощо). *Проблеми нам даються, щоб ми були духовними – доскональними**.

17. Безоплатна **передача** набутого досвіду нужденним. *Не присвоєння собі результатів праці, щоб не бути егоїстом, ідолослужителем. Ділитися з тим, хто має потребу, тим, що маєш**.

18. Здатність до **соціального партнерства**: в економічній діяльності на мікро- та макрорівні; між суб'єктами господарської діяльності, суспільством і навколишнім середовищем. До основних **принципів соціального партнерства** можна віднести:

– принцип **внутрішнього перетворення економічної системи** (зокрема, ринкової) на морально-етичну... *заради виживання людства;*

---

* За матеріалами Дніпропетровського Центру Духовної Культури, які готуються до друку

– принцип перегляду цінностей та мети економічної системи від традиційних – зростаючого ... споживання людини і максимізації прибутку корпорацій – до нових, більш актуальних – формування нового образу людини і на цій основі забезпечення довговічного благополуччя її та в цілому людства на Землі; принцип переваги соціокультурної, природної мети та цінностей перед економічними [8];

– сталий (животворний довговічний) розвиток трудових колективів партнерів та суспільства на основі духовно-моральної культури життєдіяльності, соціального, екологічного й економічного розвитку;

– досягнення миру, злагоди, взаємодовіри, поваги до партнерів, місцевої влади, громадських організацій на основі спільного прийняття та реалізації місії – блага суспільства;

– довіра й турбота про трудящих партнерів та суспільство;

– максимальне задоволення життєво необхідних потреб людей доброякісною (екологічно чистою) продукцією за доступними цінами; реалізація соціальних проектів у суспільстві, соціальних пакетів у трудових колективах;

– підтримка та взаємодопомога в партнерстві; навчання морально-етичній економіці;

– рівноправність партнерів у прийнятті рішень;

– при прийнятті рішень визначальною є кінцева мета партнерства – місія загального блага;

– перевага розвитку агропромислового комплексу народного господарства як основи життєдіяльності людини;

– перехід до екологічно чистих, безвідходних технологій, забезпечуючи цінність та цілісність з навколишнім середовищем.

Слід мати на увазі, що система виховання такого об'єктивно обумовленого нового образу трудящої людини повинна цілеспрямовано формуватися, регулюватися суспільством та державою і тому бути важливою складовою сучасної державної політики [8].

З новим століттям приходять нова економіка – етично-моральна, а в майбутньому – духовно-моральна. Творцем нової економіки є Людина за образом та подобою Божою, яка буде управляти своїм господарством за промислом Господнім. Творча вільна праця буде спрямована на загальне благо – щастя життєдіяльності трудового колективу та суспільства в цілому. Саме людина нового способу життя стає джерелом та поряд з Творцем співвласником усіх видів ресурсів нової економіки. Ознаками нової економіки є:

– знання – основний ресурс, головне джерело багатства. Т. Стюарт у книзі «Багатство від розуму» стверджує, що *основним джерелом багатства завтра будуть не гроші, а знання* [12]. Нові

знання продукують кардинальні зміни в освіті та всієї життєдіяльності людини.

- поширення нових знань серед світової спільноти;
- праця стає творчою та інноваційною;
- управління підприємством перетворюється на регулювання відносин між людьми.

Людина, господар у процесі своєї безперервної суспільно корисної праці буде виконувати свої основні функції:

- **виховну, культурну, пізнавальну** функцію, яка полягає у вихованні потреби трудящого в пізнанні зла й добра, щоб навчитися жити й трудитися з Творцем – джерелом блаженного життя нам та нашим майбутнім поколінням;

- **відновну** функцію, щоб своєю добродієсною працею Господь відновив нас і наш рід від гріховного прокляття, проблем рабства, дарував життєву енергію і направляв нашу життєдіяльність, особливо – трудову;

- **очищення**, яка проявляється в преображенні оточуючого середовища – екосистеми з її природними ресурсами для забезпечення необхідних умов життєдіяльності;

- **сталості**, яка полягає в забезпеченні сталого розвитку та процвітання суспільства через створення духовно-моральних та корисних матеріальних благ для максимального задоволення життєво необхідних потреб трудящих і спасіння душ, а Бог буде нашим захистом від ризиків внутрішніх і зовнішніх загроз (єресі, зневір'я, недовіри, конкурентної боротьби, розбрату, криз, банкрутства, безробіття, бідності, голоду, хвороб, травм, воєн та інших небезпек нинішнього віку);

- **поширення**, що дозволяє передавати нужденним сусіднім народам і членам світової спільноти досвід досягнення радості життєдіяльності, щоб і вони жили в мирі й процвітанні, адже і їх любить Творець.

Реалізація цих функцій трудової творчої людини можлива тільки за умови набуття людиною нового образу на основі віри, довготерпіння і послідовності дій.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Аналіз економічної думки вітчизняних та закордонних науковців з питань людських проблем свідчить, що схожі проблеми життєдіяльності супроводжували людство впродовж всієї історії його існування. Проведене дослідження дозволило встановити роль людини, істинну суть проблем її життєдіяльності; розробити систему виховання об'єктивно обумовленого нового образу трудящої людини – за образом та подобою Божою, що дозволить вирішити одвічні проблеми й страждання особистості, забезпечити сталий розвиток і щастя (процвітання, блаженство) людей (трудового колективу й оточуючих).

Використана література

1. Біблія. Книги Священнаго Писанія Ветхаго и Новаго Завета на церковно-славянском языке. – С-Пб. : Синодальная типографія. – 1900. – Репринтное издание – М. : Российское Библейское Общество, 1993. – 1658 с.
2. Автономов, В. Рыночное поведение: рациональный и этический аспекты / В. Автономов // Российский экономический журнал. – 1997. №7. – С. 76.
3. Амосова, В. Экономическая теория / В. Амосова, Г. Гукасян, Г. Маховикова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://economylit.online/teoriya-economiki/model-cheloveka-ekonomicheskoy.html>
4. Афанасенко, И. Д. Экономика и духовная программа России / И. Д. Афанасенко. – СПб. : Третье тысячелетие, 2001.
5. Веряскина, В. П. Императивы экологической этики и новый образ человека / В. П. Веряскина // Синергетическая парадигма. Человек и общество в условиях нестабильности. – М. : Прогресс-Традиция, 2003. – 266 с.
6. Дауншифтеры. Возврат к себе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://down-shifters.ru/>
7. Кейнс, Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М. : Гелиос АРВ, 2002. – 352 с.
8. Лутохина, Э. А. Модель человека в новой экономике / Э. А. Лутохина // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 2004. — № 2.
9. Львов, Д. С. Стратегия развития России / Д. С. Львов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.perspektivy.info/rus/ekob/strategiya>
10. Маркс, К. Экономическо-философские рукописи 1844 г. // К. Маркс, Ф. Энгельс [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.psylib.org.ua/books/marxk01/index.htm>
11. Рассказова, Н.В. Проблема человека в современной экономической системе / Н.В. Рассказова. Пензенский гос-й педагогический ун-т им. В. Г. Белинского [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/32_DWS_2008/Psihologia/36949.doc.htm
12. Стюарт, Т. Богатство от ума: Деловой бестселлер / Т. Стюарт // Пер. с англ. В.А. Ноздриной. – Минск : Парадокс, 1998. – 352 с. – Сер. «Поле чудес: бизнес».

Стаття надійшла до редакції 26.11.2015 р.